

Aile İçi Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkileri ve Psikososyal Desteğin Önemi

Effects of Domestic Violence on Children and Significance of Psychosocial Support

Neslihan Lök, Ceyda Başoğul, Selma Öncel

Özet

Yaşam koşullarının gittikçe karmaşıklaştığı günümüzde, çocukların yetiştiği aile ortamı, ana-baba-çocuk ilişkileri ve çocuk yetiştirme yöntemleri, onların ruh sağlığını ve kişilik gelişimini etkileyen etmenler arasında önemli bir yer tutmaktadır. Aile ortamının çocuk için en güvenli ortam olduğu düşünülmeyle birlikte, pek çok anne babanın çocuklarını terbiye etme gerekçesiyle bilinçli ya da bilinçsiz olarak onlara eziyet ettikleri, zarar verdikleri ve fiziksel, ruhsal, zihinsel ve toplumsal gelişimlerini olumsuz yönde etkileyerek sağlıksız bireyler yetiştirdikleri görülmektedir. Bu nedenle, aile içi şiddete maruz kalan çocukların multidisipliner ekip üyeleri tarafından belirlenmesi, şiddetin ortaya çıkardığı etkilerini içeren psikososyal destek sağlanması gerekmektedir.

Anahtar sözcükler: Aile içi şiddet, çocuklar, psikososyal destek.

Abstract

Nowadays increasing complexity of living conditions of children influence every aspect of family atmosphere, parent-child relationships and child rearing practices. These are significant factors in development of children's personality and sustaining their mental health. Although family environment is considered to be safest environment for children, many parents grind them consciously or unconsciously on the grounds of edification which might cause problems in their physical, spiritual, mental and affective growth leading them to be unhealthy individuals. Therefore, children exposed to violence by their family members should be determined by a multidisciplinary team to make a psychosocial support available..

Key words: Domestic violence, children, psychosocial support.

ŞİDDET, insan yaşamının her alanında görülebilen ve dünyada giderek artan önemli bir sorundur. Şiddet bir kişinin veya bazen bir grubun başka bir insan üzerinde güç ve kontrol kurma çabasıdır (Humphreys 2007). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 1996 yılında yayınladığı Şiddet ve Sağlık Dünya Raporu'nda şiddeti, "birinin kendisine, karşısındaki kişiye, gruba ya da topluma karşı yaralanma, ölüm, psikolojik zarar ve ya kayıpla sonuçlanan ya da sonuçlanması muhtemel olan fiziksel güç ya da zorlama uygulaması ve ya tehdidinde bulunması" olarak tanımlamıştır (WHO 2002).

Şiddet olgusu insanlık tarihi ile birlikte ortaya çıkmış olup, birçok bireysel ve toplumsal öge ile birlikte karmaşık bir yapı ortaya koymaktadır. Bu nedenle şiddet olgusunu tanımlamak ve ortaya çıkarmak kolay olmamaktadır. Kendini çok farklı biçimlerde

gösterebilen şiddet, günümüzde gerek bireysel, gerekse toplumsal boyutta sık sık karşılaşılan bir olgudur. Ülkemizde şiddetin bir terbiye biçimi olarak algılanması, bunun hem aile içinde hem de kamusal yaşamda meşru olarak görülmesi; şiddetin hem tekrarlamasına, hem de gizlenmesine yol açmaktadır (Ayan 2007).

İnsanın doğduğu andan itibaren büyümesinde, gelişmesinde ve sosyalleşmesinde kısaca bireyin toplumun bir parçası olmasında ailenin rolü kaçınılmazdır. Bir çocuğun gelişiminde ilk sosyalleştiği yer ailesi; ilk iletişim kurduğu kişiler de aile bireyleridir. Çocuğun doğduğu andan itibaren kişiliğinin ve ruhsal yapısının temellerini ailesiyle kurduğu etkileşimden çıkardığı sonuçlar oluşturmaktadır. Çocuk, anne babaya yalnızca bakım ve beslenme açısından değil, aynı zamanda ilgi ve sevgi bakımından da muhtaçtır. Çocuk sevgi dolu ve huzurlu bir aile ortamında kurduğu temellerle davranışlarını, sosyal ilişkilerini ve topluma uyumunu düzenler. Bu nedenle anne babaların çocuklarına karşı gösterdikleri tutum ve davranışlar çocuğun gelişiminde etkilidir (Ovacık, 2008). Aile, yakın ilişkilerin, bütün doyumların, gelişimsel olanakların kaynağı olduğu gibi, kimi zamanda en büyük duygusal rahatsızlıkların, gerilim ve çatışmaların kaynağı da olabilir. Aile bireylerinden anneye, babaya ya da çocuğa uygulanan şiddetin tüm bireylerle yönelik olumsuz etkileri olmasına karşın en çok zarar görenlerin korunmasız olan çocuklar olduğu bildirilmektedir (Skinner ve ark. 2006).

Ülkemizde 2006 yılında yapılan bir araştırmaya göre, 3-17 yaş grubundan çocukları olan babaların %17'si ile annelerin %35'i cezalandırma amacıyla çocuklarını ara sıra (çoğu durumda "bazen") dövdüklerini kabul etmiştir. Aralarında "şiddet" olarak nitelenebilecek başka cezalandırma biçimlerine başvuranlar da vardır. Örneğin, annelerin %10'u son bir yıl içinde çocuklarını bir odaya kapatmıştır (UNİCEF 2015). Benzer biçimde, 2008 yılında yapılan Türkiye'de yapılan bir araştırmada, tüm bölgelerden toplam 12 ildeki ana babalara çocuklarına nasıl disiplin uyguladıkları sorulmuştur. Verilen yanıtlara göre ana babaların %9.3'ü fiziksel ceza uygulamakta, %7.3'ü çocuklarını "korkutmakta", %31.8'i de çocuklarına bağırarak veya yüksek sesle azarlamaktadır. Annelerin üniversite mezunu olmaları durumunda fiziksel cezalandırma daha az görülmektedir. Ana babalar çocuklarına uyguladıkları şiddeti "disiplin ve "kontrol" şeklinde gerekçelendirmekte, çocukların disiplin altına sokulmasında şiddetin yararlarına atıfta bulunan atasözleri hala dillerde dolmaktadır. Dezavantajlı kesimlerden gelen ve aile eğitimi kurslarına katılan ana babalar çocuklarını sıklıkla dövmediklerini ve onlarla nasıl konuşulacağını öğrendiklerini bildirmektedir. Bu da göstermektedir ki, ana babaların sürekli eğitilmeleri, bilinç ve duyarlılık geliştirme çalışmaları ailede şiddetin azaltılmasında önemli bir rol oynayabilmektedir (SHÇEK 2010).

Aile İçi Şiddet ve Çocuk Üzerindeki Etkileri

Şiddet gören ya da yaşayan çiftler, bunu çocuklarına hissettirmediklerini, onları koruduklarını söyleseler de şiddetin yaşandığı ailelerde, çocuklarda dahil her birey yaşanan şiddetten olumsuz etkilenmektedir. Özellikle de çocukların şiddetin en ciddi mağdurları olduklarını, kadınların ya da erkeklerin ifadelerinin yanı sıra, aile içi şiddetle ilgilenen multidisipliner ekip ile yapılan görüşmelerden de çıkarmak mümkün olmaktadır (Tezcan ve ark. 2010). Şiddet yaşanan evlerde çocuklar çoğu kez şiddetin en yakın tanıkları, zaman zaman da doğrudan yaşayıcı olmaktadır. Anneler şiddet uygulayan babaya bazen müdahale etmek istedikleri için kendileri de şiddete maruz kalabilmekte ya da bu durumda bazen anne öfkesini çocuklarından alabilmektedir. Şiddet gören çocuklar genelde

fiziksel, duygusal ve sözel şiddetle karşılaşabilmektedir. Bu durum ise çocuklarda içine kapanma, korkular taşıma, iletişim sorunları yaşama, okul yaşamında başarısızlık, arkadaşlarının ailesiyle ilgili sorular sormalarından çekindiği için okula bile gitmek istememe olarak kendini göstermektedir (Kardam ve Yüksel 2010).

Fiziksel Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkileri

Fiziksel şiddet; kaba kuvvetin, kurbanın sindirilmesinde ya da korkutulmasında yaptırım aracı olarak kullanılmasıdır. “Tokatlama, çimdikleme, ısırma, itme, tekmeleme, boğazına sarılma, eline geçirdiği cisimle saldırma, kemik kırma, evden kovma, terk ve ölüm fiziksel şiddet olarak değerlendirilmektedir” (Yücel 1993). Çocukların aile içi fiziksel şiddete maruz kalması durumunda, genel muayene ile teşhisi mümkün olabilmektedir. Fiziksel şiddet sonucu genelde çocuklarda “çürükler, yanıklar ve kırıklar” oluşmaktadır. Fiziksel şiddete uğrayan çocuklarda sosyal uyum problemleri görülür. Genelde “içine kapanık, sessiz, uysal, başkalarıyla birlikteyken uyumlu, çekingen, bazen utangaç ve korkmuş bir izlenim bırakırlar” (Sokullu 2003).

Duygusal Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkileri

Duygusal şiddet çocukların, ebeveyn tarafından olumsuz tutumlara maruz kalmaları ve gereksinim duyulan sevgi ve ilginin karşılanamamasıdır. Aşağılayıcı sözler söylemek, isimler takmak, korkutmak, yeterli para vermemek, arkadaşlarını görmesini engellemek, yapmak istemediği işlere zorlamak, yalnız bırakmak, suça yöneltmek, duygusal ihtiyaçlarını karşılamamak, reddetmek, sevgiden yoksun bırakmak, sürekli eleştirmek, tehdit, terk etmekle korkutmak gibi birçok durum duygusal şiddete girmektedir (Kardam ve Yüksel 2010). Aile içinde duygusal şiddete maruz kalan çocukta duraklama, engelleme, gerileme oluşturan davranışlar oluşabilmektedir. Çocuğun olumlu yönde gelişimine ket vuran ve fiziksel şiddeti içermeyen davranışlar da duygusal şiddet kapsamına girmektedir. Burada unutulmaması gereken önemli bir durumdur, duygusal şiddetin etkileri, fiziksel şiddetin etkilerinden daha geç iyileşmesidir (Phillips 2012).

Sözel Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkileri

Söz ve hareketlerin, karşı taraf üzerinde sindirme, baskı ve korkutma amacıyla cezalandırma ve kontrol kurma aracı olarak kullanılması sözel şiddet olarak tanımlanmaktadır. Çocuğa yönelik olarak güven sarsıcı nitelikte ağır hakaretleri içerebilmektedir. Duygusal şiddetle iç içe geçebilmekle beraber aralarında bazı farklar da vardır. Sözel şiddette, hakaretler ve davranışların sözel ifadesi ön plandadır. Genelde öfke kontrolünün sağlanamaması sonucunda ani parlamaların etkisiyle ortaya çıkmaktadır (Tezcan ve ark. 2010). Sözel şiddet gören çocukta özgüven eksikliği, tedirginlik, sinirlilik, korku, depresyon, içe kapanma, isteksizlik ve ümitsizlik gibi birçok ruhsal problem görülebilmektedir (Phillips 2012).

Şiddet Sonrası Çocukta Görülen Sorunlar

Aile içindeki şiddetin çocuklar üzerindeki en büyük etkisi, çocukların ailede işlerin böyle yürüdüğüne inanmalarıdır. Bu çocukların geleceğin şiddet uygulayanları veya istismarcıları olma olasılıkları daha fazladır. Babasının annesine şiddet uyguladığına tanıklık eden erkek çocuk, kadınlara şiddet uygulamanın normal bir davranış biçimi olduğunu öğrenecektir. Bu çocuklar yaşamlarındaki her türlü 32 problemin çözümünü

şiddetle sağlamaya çalışacaktır. Ayrıca şiddet içeren evlerde büyüyen gençler, madde kullanımı, intihar ve evden kaçmalar açısından büyük risk altındadırlar (Polat 2001). Vahip ve Doğanavşargil (2006) tarafından yapılan araştırma sonucu da çocuklukta fiziksel şiddet öyküsü ile kendi çocuğunu kötüye kullanma arasında anlamlı ilişki olduğunu desteklemiştir.

Çocuk istismarı ve ihmalinin özellikle fiziksel istismarın sonuçlarına baktığımızda; bu çocuklarda, çeşitli sakatlıklar, kırıklar, beyin kanamaları, iç organ yaralanmaları sonucu ortopedik sakatlıklar, felçler, havale, zeka özürü, çeşitli organ yetersizlikleri, bu hasarların çok ağır olması durumunda ise ölümün ortaya çıktığını görebiliriz. Yaşamı kurtulanlarda ise depresyon, kaygı bozukluğu, sosyal uyumsuzluk, dışı vurum ya da içe atım sorunları, karşı olma ve karşı gelme bozuklukları vb. gibi ruhsal sorunlar gelişebilir. Bunun yanı sıra zekâ özürü ya da ruhsal örselenme sonucu bu çocuklarda genellikle okul başarısı düşüktür, bilişsel gelişimleri olumsuz yönde etkilenmektedir (Kaymak Özmen 2004, Çaylı ve Rahte 2010). Ailedeki ilişkiler sisteminin bozuk olması, karı kocanın ilişkilerindeki kopukluk, çocuklara yönelik şiddet, gelecekte bir yetişkin olarak çeşitli toplumsal rol ve işlevler üstlenecek çocukların, psiko-sosyal açıdan sağlıklarını olumsuz etkilemektedir. Sapma davranışları olarak nitelendirilebilecek çeşitli davranışların sağlıklı aile ortamında yetişmiş bireylerce daha sıklıkla gösterildiği bilinmektedir. (Yenibaş ve Şirin, 2007) Agathonos- Georgopoulou (1999)'a göre hasar gören çocuk, ana baba ve ailenin bir imdat çağrısı, teşhis ve bakım gerektiren bir durumun ifadesi olarak görülmektedir (Yenibaş ve Şirin 2007).

Çocukların hayatında şiddet sadece sağlığını değil, ruhsal açıdan da gelişimlerini etkilemektedir. Çocuklarda, sosyal uyum azlığı, anti-sosyal davranışlar, okul devamlılığında azalma, dikkat azlığı, okul başarısında düşüklük, başkalarına şiddet gösterme, düşük benlik saygısı, güvensizlik, okula gitmeye korkma, yeme bozuklukları, sağlık problemleri, madde bağımlılığı, intihar girişimi, huzursuzluk, depresyon, hatalı cinsel seçimler, kendine zarar verme, suç işleme ve hatta ölüm ile sonuçlanmaktadır (Skinner ve ark. 2006, Kırbaş ve ark. 2007). 18-20 yaşları arasında sevgi ve saygıya dayalı bir aile ortamı içinde yaşayan gençler ile reddedilen, gereksinimleri karşılanmayan gençler arasındaki davranışsal farkların incelendiği bir çalışmada; sevgi ve saygıya dayalı bir aile ortamı içinde yetişen gençlerin kendini kabul düzeyi yüksek, sosyal ilişkilerinde başarılı, bağımsız bireyler oldukları gözlenirken, reddedilen ve kısıtlanan gençlerin ise içine kapanık, kendilerine fiziksel zarar veren, çevresine saldırganca davranan kişiler oldukları saptanmıştır (Ovacık 2008). Çocuklar şiddet uygulayan ebeveynlerini model aldıklarından dolayı, onları taklit etmektedirler (Kırbaş ve ark. 2007).

Tezcan ve arkadaşlarının (2010) kadına yönelik aile içi şiddet ve sağlık sonuçları ile ilgili çalışmalarında, annenin fiziksel veya cinsel şiddet yaşama durumuna göre çocuklarda görülen davranış sorunları sık sık kabus görme, yatağını ıslatma, çekingen/içine kapanık olma, Anneye/diğer çocuklara karşı saldırgan olma ve hırçınlaşarak ağlama olarak belirtmişlerdir. Buna göre şiddet yaşamış kadınların çocuklarında davranış sorunları, şiddet yaşamamış kadınların çocuklarına oranla daha yaygın olarak görülmektedir. Örneğin şiddet yaşamış yaklaşık her 10 kadından dördünün çocuğunda "anneye veya diğer çocuklara karşı saldırgan olma" davranışı görülürken, bu oran şiddet yaşamamış kadınların çocukları arasında neredeyse yarı yarıya düşmektedir (Tezcan ve ark. 2010).

Aile içi şiddetin toplumsal, sosyal, ekonomik gibi birçok boyutta etkileri vardır. Bunun nedenlerini ortaya çıkarmak bazı kültürel özellikler ve inançları ortaya çıkarmakla

ilgili olabilmektedir. Bu davranışların ortaya çıkartılmasında ve azaltılmasında sağlık personeline büyük görevler düşmektedir (Çetinkaya Duman ve ark. 2003). Hemşire mesleğinin gereği olarak, birey, aile ve toplumun sağlığını koruma, geliştirme ve sürdürmede görev yapan sağlık ekibi üyesidir. Özellikle çocukluk döneminde ortaya çıkabilecek riskli davranışlar (sigara, alkol ve madde bağımlılığı, intihar, şiddet davranışı, riskli cinsel davranışlar vb.) konusunda koruyucu müdahaleleri gerçekleştirir. Bu doğrultuda çocuğa, aileye ve topluma danışmanlık yapar (Resmi Gazete 2010). Bu yüzden hemşire toplum, çocuk ve onun ailesiyle çalıştığından dolayı aile içi şiddet konusunda koruyucu ve iyilik halini sürdürmede bilgi sahibi olmalıdır. Pek çok alanda görev yaptığı için hemşirenin aile içi şiddetin önlenmesinde, tedavi edilmesinde ve azaltılmasında etkin bir konumu vardır. Hemşireler aileyi bulunduğu ortamda gözleyebilme, etkileyebilme ve eğitime şansına sahiptir (Ford-Gilboe ve ark. 2011, Humphreys ve Campbell 2011).

Aile içi Şiddete Psikososyal Yaklaşım

Genel anlamda, aile içi şiddeti önleyebilmek öncelikle onun toplumsal bir olgu olduğunu kabul etmeyi gerektirmektedir. Bu durumda, tüm toplumsal kuruluşların kendi paylarına düşeni yapmaları gerekmektedir. Örneğin hukuksal alanda cinsiyet farklılıklarını temel alarak hazırlanan yasalardan çok, adının uğradığı şiddeti kanıtlanmasına yardımcı, duygusal ve maddi zararını karşılamayı esas edinen, şiddeti uygulayana caydırıcı cezai hükümler sunan yasal düzenlemelere gereksinim vardır (Page ve İnce 2008). Aile içi şiddete psikososyal yaklaşımda hemşire, hekim, psikolog, sosyal hizmet uzmanı, emniyet mensupları gibi birçok meslek üyelerinin bulunduğu multidisipliner ekip üyeleri yer almaktadır (Humphreys ve Campbell 2011). Uzmanlar psikososyal yaklaşımda üç aşama tanımlanmışlardır. Bu alanda yapılması gereken ekip üyelerinin belirlenmesi ve aile ile görüşmede şiddet ile ilgili yeterli ve doğru bilgi alma ve şiddeti tanımlamak olarak belirlenebilir (Patel ve ark. 2012). Daha sonra şiddet olgusuna maruz kalan aile üyelerine koruyucu ve önleyici çalışmalar kapsamında psikososyal yaklaşımda bulunulmalıdır.

Psikososyal müdahaleler arasında; Aile Odaklı Terapiler, İnsan ilişkilerinde Yaratıcı Drama Yaklaşımı, Psikodrama, Bilişsel Davranışçı Terapi, Çözüm Odaklı Terapi gibi uygulamalar yer almaktadır (Eriksson ve Näsman, 2012). Aile içi şiddette uygulanabilecek psikososyal uygulamaları ilgili yaklaşımın eğitim sürecini tamamlayan hemşire, psikiyatri uzmanı, psikolog, sosyal çalışmacı gibi sağlık profesyonelleri verebilir. terapilerinde aile içi şiddeti önlemeye yönelik ana yaklaşım, akut sorunun yani aile içi şiddetin anlaşılması ve çözümüdür. Öncelikle danışmanlıktan ziyade aileye gereksinim duydukları konularda destek vermek önemlidir. Akut sorunun çözümünden sonra aile bireyleri arasındaki uyumu geliştiren sözel iletişim şekillerini artırmak gelir. Aile üyeleri zıt kutuplarda toplanıp birbirlerinin iletişim çabalarını işitmeme ve dikkate almama eğiliminde olmaktadır. Sürekli bir ağız dalaşı içinde olabilirler. Aile terapisine aile üyelerinin tümü birlikte ya da ayrı ayrı alınabilir. Görüşmelerde aile üyelerinin birbirlerini dinleme ve anlamasına yardımcı olunmaktadır.

Tol ve arkadaşlarının (2010) çalışmasında eş şiddetine maruz kalan annelerin şiddete bir şekilde tanıklık eden çocuklarında şiddete uğramayan çocuklara oranla benlik saygısı, anksiyete, depresyon ve davranış sorunlarının olduğu görülmüştür. Moylan ve arkadaşlarının (2010) yaptığı çalışmada aile içi şiddete maruz kalmış çocuklar ve ergenlerdeki davranış sorunlarına yönelik psikodrama uygulaması yapılmıştır. Uygulama

sonrası çocukların davranış problemlerinde önemli oranda azalma olduğu görülmüştür (Moylan ve ark. 2010).

Sonuç

Şiddetin sıklığı ve seviyesi, şiddetin azaltılması için benimsenen politikaların uygulanması ve etkileri de düzenli olarak nesnel bir değerlendirmeye tabi tutulmalıdır. Çocuklara yönelik şiddeti önlemeyi hedefleyen bir strateji, çocuklara en azından belirli biçimlerde şiddet uygulanmasını normal hatta yararlı sayan görüşlerin de var olduğunu hesaba katmalıdır. Dikkat edilmesi gereken bir başka nokta da, şiddetin çoğu kez bir sorun çözme yolu olarak haber ve magazinlerde de ön plana çıkarılması, yetişkinler arasında şiddetin normal ve kabul edilebilir sayılmasıdır. Sonuçta, çocuklar şiddeti yetişkinlerden öğrenmektedir. Aile içi şiddet, çocukların sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir. Aile içi şiddete tanık olan veya şiddete uğrayan çocuklarda, anksiyete, depresyon, öğrenme güçlüğü, duygu ve davranış bozuklukları, sonraki yaşamlarında daha fazla şiddete maruz kalma ve kendilerinin de şiddet uygulaması, okul başarısızlığı, post-travmatik stres bozukluğu, somatik yakınmalar, anti-sosyal davranış, fobi, uyum bozuklukları ve içe kapanma gibi sorunlar görülmektedir. Destekleyici olmayan ebeveyn tepkisi çocukta sürekli olumsuz duyguların ifade edilmesine, başarısız baş etme becerilerine ve düşük sosyal becerilere yol açabilmektedir. Bu nedenle, aile içi şiddete maruz kalan çocukların multidisipliner ekip üyeleri tarafından belirlenmesi, şiddetin ortaya çıkardığı etkilerini içeren psikososyal destek sağlanması gerekmektedir. Ancak bu süreçte o olumsuz sonucun hazırlayıcısı ya da doğrudan nedeni olan şiddetin de mutlaka hatırlanması ve buna yönelik gerekenlerin yapılması da unutulmamalıdır..

Kaynaklar

- Ayan S (2007) Aile içi şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 8:206-214.
- UNICEF (2015) Riskler ve Çocuk Koruma. <http://unicef.org.tr/sayfa.aspx?id=22&mnid=65&d=1&dil=tr> (accessed at 9.19.2015).
- Çaylı E, Rahte D (2010) Aile içi şiddet ve medya: gündüz kuşağı televizyonunda, şiddetin görünürlüğü ve yeniden üretimi. *İletişim Kuramı ve Araştırma Dergisi*, 30:78-83.
- Duman Çetinkaya Z, Özdağ Ş, Özcan A (2003) Aile içi şiddetin çocuk üzerindeki etkisi konusunda hemşire öğrencilerin görüşleri. *Atatürk Üniversitesi. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 6(2):50-56.
- Eriksson M, Näsman E (2012) Interviews with children exposed to violence. *Child Soc*, 26:63-73.
- Ford-Gilboe M, Varcoe C, Wuest J, Gray-Merritt M (2011) Intimate partner violence and nursing practice. In *Family Violence and Nursing Practice* (Eds J Humphreys, JC Campbell): 115-154. New York, Springer Publishing Company.
- Resmi Gazete (2010) Hemşirelik Yönetmeliği, 8 Mart 2010. Ankara, T.C. Başbakanlık.
- Humphreys CA (2007) Health inequalities perspective on violence against women. *Health Soc Care Community*, 15:120-127.
- Humphreys JC, Campbell A (2011) *Family Violence and Nursing Practice*, 2nd Edition. New York, Springer Publishing Company.
- Kardam F, Yüksel İ (2010) Kadına yönelik aile içi şiddet algısı: niteliksel araştırma sonuçları. In *Türkiye'de Kadın Yönelik Aile İçi Şiddet* (Eds S Üner, F Kardam):103-165. Ankara, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Kaymak Özmen S (2004) Aile içinde öfke ve saldırganlığın yansımaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2):27-39.
- Kırbaş, Ş, Taşmektepligil Y, Üstün A (2007) Ortaöğretimde gençleri şiddete yönelten nedenler ve şiddeti engellemede spor aktivitelerinin rolünün incelenmesi Amasya ili örneği. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5:177-185.
- Masuda Y (2011) Problems on legal policies regarding the prevention of child abuse, elder abuse, spousal violence and ill-treatment of persons with disabilities in Japan. *Rev Leg Polit Sci*, 47:171-186.
- Moylan CA, Herrenkohl TI, Sousa C, Tajima EA, Herrenkohl RC, Russo MJ (2010) The effects of child abuse and exposure to domestic violence on adolescent internalizing and externalizing behavior problems. *J Fam Violence*, 25:53-63.

- Ovacık AC (2008) Aile içi şiddetin erkek çocuğun şiddet içeren suç işleme davranışına etkisi (Yüksek lisans tezi). İstanbul, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü.
- Page ZA, İnce M (2008) Aile içi şiddet konusunda bir derleme. Türk Psikoloji Yazıları, 11(22):81-94.
- Patel MN, Bhaju J, Thompson MP, Kaslow NJ (2012) Life stress as mediator of the childhood maltreatment-intimate partner violence link in low-income, African American women. *J Fam Violence*, 27:1-10.
- Phillips D (2012) Troubled children: violence and illicit sexual behaviour in Trinidad schools, *Caribbean Dialogue*, 13:37-66.
- Polat O (2001) Çocuk ve Şiddet. İstanbul, Der Yayınları.
- SHÇEK (Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu) (2010) Türkiye'de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması Özet Raporu. Ankara, Avrupa Birliği.
- Skinner D, Tshoko N, Mtero-Munyati S, Segwabe M, Chibatamoto P, Mfecane S et al. (2006) Towards a definition of orphaned and vulnerable children. *AIDS Behav*, 10:619-626.
- Sokullu F (2003) Kriminoloji ve viktimoloji bağlamında aile içi şiddete genel bir bakış. In Türkiye'de Aile İçi Şiddet (Eds FS Akıncı, K İçel, Y Ünver):79-82. İstanbul, Beta Basım Yayım.
- Tezcan S, Yavuz S, Tunçkanat H (2010) Kadına yönelik aile içi şiddet ve sağlık sonuçları. In Türkiye'de Kadın Yönelik Aile İçi Şiddet (Eds S Ünler, F Kardam):8-11. Ankara, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Tol WA, Reis R, Susanty D, de Jong JT (2010) Communal violence and child psychosocial well-being: qualitative findings from Poso, Indonesia. *Transcult Psychiatry*, 47:112-135.
- Vahip I, Doğanavşargil Ö (2006) Aile içi fiziksel şiddet ve kadın hastalarımız. *Türk Psikiyatri Derg*, 17:107-114.
- WHO (2002) World Report on Violence and Health, Summary. Geneva, World Health Organization.
- Yenibaş R, Şirin A (2007) Ailede Çocuğun İstismarı ve Umutsuzluk. Ankara, Nobel Yayıncılık.
- Yücel M (1993) Ailede şiddet çocuk suçluluğu ve çocuk yargılaması. Çocuk İstismarının ve İhmalinin Önlenmesi Birinci Balkanlar, Kafkasya ve Ortadoğu Konferansı Ankara, 19-21 Nisan 1993 Poster Bildiri.

Neslihan Lök, Arş. Gör, Selçuk Üniversitesi, Konya; **Ceyda Başoğul**, Arş.Gör, Adıyaman Üniversitesi, Adıyaman; **Selma Öncel**, Doç.Dr., Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

Yazışma Adresi/Correspondence: Neslihan Lök, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Konya, Turkey.
E-mail: neslihanlok@akdeniz.edu.tr

Bu makale ile ilgili herhangi bir çıkar çatışması bildirilmemiştir - No conflict of interest is declared related to this article

Çevrimiçi adresi / Available online: www.cappsy.org/archives/vol8/no2/

Geliş tarihi/Submission date: 01 Aralık/December 01, 2015 · **Kabul Tarihi/Accepted** 30 Aralık/December 30, 2015
